

طاهره صفارزاده، مترجم قرآن حکیم

حکیمه دبیران*

استمرار ایمان به قرآن، مستلزم استمرار در ژرف‌نگری و تفکر و تدبیر در آیات قرآن و اهتمام به نگارش ترجمه‌ها و تفسیرهای جدید و مفید برای جهانیان است. جدید از آن جهت که پیوسته جهان در تحوّل است و جهانی بودن از آن جهت که پیامبر اعظم که قرآن معجزه اوست، آخرین فرستاده خدا برای جهانیان است و این کتاب الهی مجموعه معارفی است درباره تمام عالم به‌طور عموم و احکام و دستورات اخلاقی و اجتماعی برای همه افراد بشر بدون قید مکان و زمان.

خطاب «یا ایها الناس» صلاهی عام و دعوت همگانی است، تا هیچ‌کس نگوید من از این نعمت بزرگ بی‌بهره بوده و طریق هدایت را به من نشان نداده‌اند.

انگیزه مترجمان و مفسران قرآن را اغلب از بیانات آنان که به صورت مقدمه در کتاب‌هایشان آمده می‌توان مورد بررسی و مذاقه قرار داد.

طاهره صفارزاده انگیزه خود را از نگارش ترجمه تفسیرگونه قرآن به زبان فارسی و انگلیسی، به‌طور مستقل بیان نکرده است، بلکه با انتقاد از ترجمه‌های موجود به زبان انگلیسی، ضرورت توجه بیشتر دانشمندان مسلمان را به این امر مهم بیان کرده و می‌گوید:

«کوتاهی در رساندن آخرین پیام الهی از سوی ما مسلمانان برعهده گرفتن خطای ناآگاهان است.»

ایشان مقدمه ترجمه خود را به بیان فضایل کلام الله، به‌ویژه جهانی بودن آن و مباحثی چون ضرورت شناساندن قرآن و دقت در ارائه ترجمه‌های صحیح به زبان‌های مختلف و نقدی بر ترجمه‌های موجود اختصاص داده است و در بخشی از آن به ذکر ویژگی‌های ترجمه مورد نظر، انگیزه، روش و نحوه کار پرداخته و از تفسیرهایی که سی سال مشتاقانه مطالعه کرده و از آن‌ها بهره برده، نام برده است.

صفارزاده در این مقدمه، ایمان و باور قلبی خود را به کلام الله به صراحت اعلام کرده است. وی در مورد الهی بودن قرآن به‌طور مطلق و عدم اظهار نظر شخصی رسول گرامی اسلام (ص) در آن‌چه به او وحی شده، با استناد به آیات قرآن و ذکر شواهدی از انجیل در این گفتار سخن گفته است. بدین ترتیب که ابتدا با تمسک به آیه ۶۷ سوره ص «قل هو نبؤاً عظیم» و آیه ۸۷ همین سوره «ان هو الا ذکر للعالمین» سخن را چنین آغاز می‌کند:

«خداوند رحمت‌گستر، آموزش قرآن مجید را برای هدایت

بحث و بررسی درباره قرآن حکیم اثر طاهره صفارزاده را با بیان مختصری درباره اهمیت و عظمت ترجمه قرآن آغاز می‌کنم. قرآن کتاب الهی است که بر پیامبر گرامی اسلام، خاتم النبیین، محمد مصطفی (ص) نازل شده است تا به‌وسیله آن نوع بشر را به نور علم و هدایت و کمال مطلوب رهبری فرماید. کتابی که هیچ شکلی در آن نیست. خداوند در آیه ۲۲ سوره بقره می‌فرماید: «و اگر از آن‌چه ما بر بنده خود نازل کرده‌ایم در شک هستید سوره‌های مانند آن بیاورید» و در آیه ۸۸ سوره اسرا می‌فرماید: «بگو اگر انس و جنّ دست به دست هم دهند تا مانند این قرآن بیاورند نمی‌توانند...» با توجه به این فرموده الهی معجزه همین است که غیرخدا از آوردن مانند آن عاجز باشد. یکی از الطاف پروردگار متعال به بندگان خود این است که از همان ابتدای نزول قرآن و گسترش اسلام، دانشمندان بش‌دوست، به قدر همت و استعداد خود و استمداد از عنایات الهی، با ژرف‌اندیشی در آیات قرآن، به ترجمه، تفسیر و توضیح آن پرداختند و به تدریج در هر عصر با استفاده از تجربه پیشینیان پژوهش‌های ارزنده‌ای درباره قرآن به جهانیان عرضه کردند که هم حاکی از شوق آنان به دریافت حقایق آیات الهی بوده و هم در سوق مردم جهان به سوی کمال تأثیر به‌سزایی داشته است. گرچه همه اذعان دارند، ترجمه کلامی که معجزه است از جانب هرکس و به هر زبانی باشد امری عظیم است، ولی مترجمان و مفسران که طریق انصاف سپرده‌اند هرگز کار خود را کامل و آن‌چنان‌که حقّ مطلب را ادا کرده باشند، به حساب نیاورده‌اند. اینک نیز اگر در محاسن ترجمه قرآن طاهره صفارزاده سخن می‌گوییم، به این معنی نیست که بار مسؤلیت ترجمه از شانه دیگران برداشته شده است، بلکه

آن مناسب می‌داند و هم‌چنین ترکیب «نعمت بخشنده» را برای «رحمان» پیشنهاد نموده و آن را بهتر از «بخشنده» که معمولاً در ترجمه‌ها آورده شده است، برمی‌شمارد.

در مورد تذکر ایشان برای توجه به موضوع هر آیه می‌توان به نام «واسع» اشاره کرد که ایشان می‌فرماید معادل نام «واسع» در پایان آیه‌ای که مربوط به وسعت مالکیت الهی در زمین است «مُلک گستر» و در آیه‌ای که مربوط به افزونی مال انفاق-کنندگان در راه خداست «نعمت گستر» مناسب است.

مترجم بزرگوار ضمن ترجمه آیات در متن، بعضی توضیحات مختصر را داخل قلاب یعنی نشانه [ ] و گاهی بدون این نشانه آورده است. در پاورقی بعضی از صفحه‌ها نیز توضیحات ضروری از یک کلمه تا یک یا چند عبارت مشاهده می‌شود که شامل معنی واژه یا اشاره به شأن نزول آیه یا ذکر نکته‌های فقهی است. گاهی نام منبع و مأخذ را هم ذکر کرده است.

در خاتمه باید اذعان داشت تربیت صحیح خانواده‌گی، مطالعه و تلاش مستمر خود ایشان و از همه مهم‌تر توفیق الهی موجب فراهم آمدن این اثر گران‌بها شده است که زاد راهی برای سفر ملکوتی این خادم قرآن خواهد بود.

پی‌نوشت

* استاد دانشگاه تربیت معلّم تهران

انسان امری جهانی مقدر و اعلام فرموده است، البتّه بعد از شناختن و آگاه شدن از حقّ اختیار و انتخاب از حقوق مسلم انسان‌هاست و این امری الهی است.»

وی ضمن این‌که خبر واقعه مبارک ظهور حضرت محمد (ص) توسط حضرت مسیح (ع) را از بزرگ‌ترین معجزات الهی برشمرده، به دو عبارت از انجیل استناد کرده است که حاکی از خاتمیت آن حضرت (ص) است و به عدم ابراز نظر ایشان در آن‌چه به او وحی می‌شود اشاره شده است.

این دقّت نظر و تحلیل قابل توجّه صفارزاده، جواب‌گوی بسیاری از شبهاتی است که برای بعضی به اصطلاح روشنفکران پیش آمده است. نظر به اهمّیتی که این بانوی بزرگوار برای مسئله جهانی بودن قرآن قائل بوده است، پس از ترجمه آیات مورد نظر، در پاورقی همان صفحه توضیح عالمانه و عارفانه‌ای می‌افزاید که گویی تحقّق مفهوم و پیام این آیات را با چشم دل و به دیده بصیرت مشاهده کرده است:

«خبر عظیم چنان‌که در آیات ۸۷ و ۸۸ تأیید فرموده شد، مربوط به جهانی بودن قرآن مجید است — در این قرآن پند و حکمتی هست برای تمام اهل جهان و این خبر را بعد از زمانی در آینده خواهی شنید — «ان هو الا ذکر للعالمین، ۸۷ و لنعلمنّ نبأه بعد حین، ۸۸» و ما امروز شاهد آن هستیم که این پیش‌گویی الهی روز به‌روز رو به تحقّق است و موضوع قرآن، کتاب آسمانی اسلام در عصر ما، پس از انقلاب اسلامی، خواه ناخواه در جهان مطرح شده است و آنان که توفیق دارند می‌گروند و البتّه مقدّمه-ای است بر شکوه فراگیری دین مبین با ظهور امام زمان (عج) باذن الله.»

این تحلیل صفارزاده که حاکی از شناخت عمیق به انقلاب اسلامی است، مؤید نظر استادانی است که درباره تحول شعر و شاعری وی پس از انقلاب سخن گفته‌اند. از میان نکاتی که ایشان با عنوان توضیح ضروری این ترجمه نوشته‌اند، یکی از موارد، شیوه‌ای ویژه است که به‌طور اختصار در مقدمه و به‌طور مفصل در پاورقی ترجمه سوره مبارکه حمد بیان کرده است. وی معتقد است برای جایگزینی ترجمه فارسی و انگلیسی «اسماء الحُسنی» یا نام‌های فوق نیکوی خداوند علاوه بر توجه دقیق به مفهوم آن نام، به زمینه و موضوع هر آیه‌ای که اسماء خداوند در آن آمده است باید توجّه کرد. یکی از این موارد ترجمه واژه «ربّ» است که ایشان ترکیب «آفریدگار- پروردگار» را برای